SZEMLE

KÖNYVISMERTETÉS HELYETT...

(Pétervári László Béla könyvéhez)

BARABÁSI Rezső:

PÉTERVÁRI László Béla: Korszerü másoló eljárások és készülékek 1. [Közread. az] (Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ.) Bp. (Népmüvelési Propaganda Iroda.) 1971. 192 p. /Könyvtárgépesitési Füzetek 11./ (1am.: -)

A „Korszerü másoló eljárások és készülékek" cimü, közel 200 oldalas kiadványról minden más előtt azt kell megmondani, hogy fontos és hézagpótló mü. Értékét különösképpen az növeli, hogy részletes adatokat közöl a készülékekről: megnevezi a gyártó céget, a készülék alkalmazási körét, a használat során igénybe vehető nyersanyagokat, leirja a nyersanyag-adagoló befogadóképességét, a készülék teljesitményét, utal a sorozatmásolási lehetőségekre és az érmebedobós változatokra; közli a müszaki adatokat, a beszerzési árat, s egyuttal azt is, hogy a beszerzés milyen cégnél lehetséges. A könyv most megjelent első kötete egyébként az elektrosztatikus másoló eljárásokon alapuló készülékekkel, közelebbről a xerográfiai másoló eljárásokkal és készülékekkel, a Canon NP másoló rendszerrel, továbbá a cinkoxidos másoló eljárással és készülékkel foglalkozik. Különösen érdekessé teszik azok az oldalai, amelyek a korszerü technikáról nem csupán adatokkal, hanem rövid, szakszerü összefoglalókkal is képet adnak.

Egy ideig be kell érnünk ennyivel is, legalább addig, amig a berendezéseket eredeti formájukban és müködés közben nem tanulmányozhatjuk. S már itt is vagyunk az első óhajnál: szükséges lenne egy állandóan müködő bemutatóterem, ahol a vevő vagy az érdeklődő együtt találna minden lényegeset, a készülékek müködését is beleértve. (Lásd Irodagép, Triál stb. bemutatója.)

A fejlődés várható igényei ezt előbb-utóbb szükségessé teszik. Amiben viszont valamicskét a könyv, esetleg a folyóirat is tudna segiteni, az a Magyarországon már meglévő hasonló berendezésekről való szignaletikus tájékoztatás volna. A hazai helyzet — sajnos — áttekinthetetlen. Egyes helyeken a siránkozást már a jogos dicsekvés válthatja fel — de sajnos, még elég kevés helyen. Ugyanakkor van olyan készülék is, amiről többet legfeljebb csak a szervizek szerelői tudnak.

Szónál lévén, szabadjon még egy ügyet szóvá tenni: talán,ha késve is, érdemes. Ennek a lényege, hogy a katalóguscédula-sokszorositást modern módon Magyarországon először Pétervári László oldotta meg Xerox 914-es készülékkel, a Tudományos Akadémia könyvtárában, néhány évvel ezelőtt.

Végül hadd emlitsek meg egy apró, s épp ezért bosszantó formai hibát is, ami könnyen megtakaritható lett volna a kiadás előkészitésekor. A szinvonalas bevezető első szövegoldalán ugyanis ez olvasható: „A fejlődést mi sem bizonyitja jobban, mint hogy az Egyesült Államokban a másolókészülékek forgalma 1955-ben 50 millió dollár volt, s ez az összeg 1965-ben már az egymillió dollárt is meghaladta."

A hiba azonban nem jellemző a könyvre — szakirodalmunk nyereségeként könyvelhetjük el Pétervári müvét, s várjuk a folytatást.

BARABÁSI Rezső

SOMKUTI Gabriella:

KÉKI Béla: Az irás története. Ill. Köpeczi Bócz István. Bp. Gondolat, 1971. 159 p.

A tér és az idő korlátait az ember először a rögzitett gondolattal győzte le. A távolba is eljuttatható üzenet és az utódokra hagyományozható emlékezet az emberiség történelmi korszakát nyitotta meg. E fejlődés egyes állomásait az irás történetének tükrében végigkisérni izgalmas és szép feladat: tudós szakértő és avatott irásmüvész kell hozzá.

E két tulajdonság Kéki Bélában szerencsésen egyesül. A könyv- és nyomdatörténeti munkásságáról jól ismert szerző otthonosan mozog szakterületén. Stilusérzéke, könnyed előadásmodora alkalmassá teszi az egyik legnehezebb müfaj müvelésére: népszerü tudományos mü megalkotására. A világos, szabatos stilus, az érdekfeszitő, olvasmányos előadás nagy erénye a könyvnek, s bizonyára széles olvasórétegeket fog meghóditani.

Magyarországon VÁRKONYI Nándor ismert munkája (Az irás története. Bp. 1943.) óta nem jelent meg összefoglaló irástörténet. Bár Várkonyi sem a szakembernek, hanem a „tudnivágyó olvasónak" szánta irását, müve mégis több nemzedék tanárának, könyvtárosának lett ugyszólván tankönyve, egyetlen forrása. Kéki Béla jóval kisebb terjedelemben volt kénytelen irástörténetét összefoglalni, igy Várkonyi müvét bizonyára továbbra sem nélkülözhetik a témával foglalkozók, Amiben Kéki ujat hoz, az nemcsak a legujabb tudományos eredmények ismertetése (hiszen azóta csaknem 30 év telt el!), hanem az a jól érzékelhető különbség, ami a 40-es évek tudománynépszerüsitő stilusát a 70-

es évekétől elválasztja. És itt nyilik érdekes összehasonlitásra alkalom Elisabeth HERING ugyancsak tudománynépszerüsitő céllal irt „Rätsel der Schrift" cimü, magyarul is megjelent munkájával (Az irás rejtélye. Bp. Gondolat, 1966.). Hering szintén hosszabb lélegzetü könyve szándékosan az érdekfeszitő, gyakran anekdotaszerü mozzanatokat emeli ki, megbontja az időrendet, s igy nem érzékelteti a fejlődést. Ezzel szemben Kéki müvének felépitése magából az irás fejlődéstörténetéből következik. Más irástörténettel szemben a földrajzi felosztást sem követi, ill. csak ugy és annyiban, amenynyiben az általános fejlődés vonulatába beilleszkedik.

Könyve igy egyetlen nagy, logikusan összefüggő ive az anyagban rögzitett gondolat diadalutjának, a primitiv emlékeztető jelektől a kéziráson át a szó-, szótag- és betüirásokig. Anyagát a szigoru tudományos pontosság jellemzi, s engedményeket a „blickfangos" megoldások kedvéért sem tesz. Ami a tartalmat illeti, örömmel fedeztük fel, hogy a szerző a kisebb népek irástörténetéről sem feledkezett el, igy pl. a szomszéd román nép irásával is részletesen foglalkozik. Sok hasonló munkával szemben ez az irástörténet nem áll meg a kézirásnál, hanem a nyomdabetü fejlődéstörténetét is bemutatja. Talán ez az oka annak, hogy a kézirás történeténél egyes lényeges dolgok elmaradtak: nem hallunk pl. a különleges irásfajtákról (gyorsirás, Braille-irás), s egy bekezdést talán a kézirás elmult két évszázadának egyre egyszerüsödő tendenciája is megérdemelt volna. (Érdekes volna pl. tudni, miért vált a régi dőlt betüs irás helyett a kézirásban az állitott betüforma csaknem egyeduralkodóvá az utóbbi évtizedekben?...)

Külön kell szólnunk a müvészi szines illusztrációkról, Köpeczi Bócz munkájáról, amelyek a könyvet szemléletessé és rendkivül vonzóvá teszik. Kép és szöveg harmonikus egysége a tartalmat is közelebb hozza az olvasóhoz. Egy-két esetben azonban a valóság reprodukálása talán többet jelentett volna, mint a müvészi képzelet. Gondolunk itt egyes történelmi személyek megelevenitésére és néhány irásfajta fakszimiléjének hiányára (pl. gót betüs középkori kódexlap nincs a kötetben, s a gót kurzivból is kellett volna néhány bemutató sor).

A fellendülő hazai müvelődéstörténetirás Kéki Béla irástörténete révén szép, érdemes munkával gazdagodott. E münek helye van nemcsak a müvelt olvasók könyvespolcain, hanem valamennyi hazai könyvtárban, beleértve az iskolai könyvtárakat is. Éppen ezért joggal tesszük fel a kérdést: mikor ér el hazai könyvkiadásunk arra a fejlődési fokra, hogy egy mü példányszámát a reális szükségletnek megfelelően tudja megállapitani? A kiadott 6000 példány az igényeknek még a felét sem elégitette ki, s a következő kiadásra — ismerve a sanyaru nyomdai viszonyokat — ki tudja mikor kerülhet sor.

SOMKUTI Gabriella

DEZSŐ Zsigmondné: Gyorsolvasás. Budapest 1971. Kohó- és Gépipari Minisztérium Müszaki Tudományos Tájékoztató Intézete. 199 l. (18m.: — —)

„A könyv egyik legfontosabb része, melynek ritkán szentelünk olyan nagy figyelmet, mint amilyet megérdemelne, a tartalomjegyzék. Ennek elsőrendü funkciója..., hogy minél teljesebb áttekintést adjon a mü tartalmáról és szerkezetéről" — irja Dezső Zsigmondné. Induljunk ki tehát a tartalomjegyzék adataiból. Az Előszót 8 fejezet követi. Ezek: A gyorsolvasás fogalma; Jelenlegi olvasási készségünk vizsgálata; Ki és hogyan sajátithatja el a gyorsolvasás módszerét; A szemmüködés fejlesztése; Figyelem, koncentráció, emlékezet; A szókincs fejlesztése; Az olvasás célja és az ennek megfelelő módszerek; Az olvasmány sajátosságai és elemzésük módszere — A skimming. Minden fejezet végén „Tesztek", „Összefoglalás" és „Olvasási gyakorlat" található, a 8. fejezet után pedig „Feloldások", „Eredmények" és „Függelék" („Látószög-növelő gyakorlatok").

A tartalomjegyzék adataiból világosan kitünik, hogy a gyorsolvasás problematikája ma már komoly tudomány alakjában jelentkezik. Amikor az ötvenes években először kezdtünk foglalkozni a gyorsolvasás kérdésével, csupa olyan — javarészt amerikai — könyv állott rendelkezésünkre, melyek az elméleti megalapozásra nem sok gondot forditottak. Tulnyomórészt — a tárgytól messze fekvő tartalmu — olvasmányokat közöltek a gyakorlat céljára, az átolvasás óhajtott és elérendő idejének pontos megjelölésével. Mert a gyorsolvasásban a gyorsaság volt a legfontosabb! Még az sem tisztázódott egészen világosan, hogy hol lehet, hol célszerü a gyorsolvasás módszereivel élni és hol nem.

Ezeknek a fogyatékosságoknak nyomát sem találjuk Dezsőné munkájában. Kétségtelen, hogy azóta sokat fejlődött a gyorsolvasás „tudománya", de biztosra vehetjük, hogy ennek a fejlődésnek egyik komoly ténye ez a könyv is.

Mindjárt az indulásnál leszögezi a szerző, hogy a gyorsolvasás csak az ugynevezett gyakorlati próza termékeinél alkalmazható eredményesen. Nem sok hasznát látjuk sem a szépirodalmi, sem pedig a tanulás célját szolgáló és az elmélyültebb gondolkozást kivánó müveknél. De még ott is — fejtegeti a továbbiakban —, ahol a gyorsolvasás teljes mértékben helyénvaló, az olvasás célja szerint kell megválasztanunk a megfelelő eszközöket. Négyféle olvasási célt különböztet meg: 1. részletes információszerzés, 2. általános tájékozódás, 3. válogatás, böngészés, 4. konkrét adatok keresése. Az 1.-nél intenziv olvasást és háromszori átolvasást javasol, 2.-nél könnyedebb olvasást, a 3.-nál ugynevezett skimming-et (ez a szöveg olyasféle átfutása, melynek eredményeképpen világosan látjuk az alapgondolatokat, a szerkezetet, sőt egyes részeket is felfogunk, de teljesen elejtjük az „üzeneteket", vagyis az emocionális hatáskeltés tényezőit), végül a 4.-nél „skipping"-et (egyes szavak, nevek, adatok, részletek stb. kiemelése).

Már ebből is nyilvánvaló, hogy annak a gyorsolvasásnak, amelyet Dezsőné propagál, a gyorsaság nem az egyetlen, sőt talán nem is a legfontosabb ismérve. Az eredményes, a jó olvasásról van itt szó, amelyre akkor is törekednünk kell, ha feltétele az, hogy háromszor olvassuk el a szöveget. Az olvasás eredményességét fokozza a megfelelő szemmüködés; a fixációk (a szem szükségszerü megállása a sorok követése folyamán) számának és időtartamának csökkentése, ezzel kapcsolatosan a látószög növelése stb. De ezek a tempót növelő fiziológiai hatótényezők nagyrészt nem is magukban hatnak, hanem főként azáltal, hogy bizonyos izgalmi állapot megteremtésével és fenntartásával fokozzák a koncentrációt s ezzel megkönnyitik a szöveg felfogását és megértését.

A figyelemről, koncentrációról és emlékezetről, valamint a szókincs fejlesztéséről szóló fejezetek központi jelentőségüek Dezsőné könyvében. Sok érdekes és praktikus adatot, tanácsot találunk itt a figyelmes olvasás külső körülményeire és azok biztositására (megfelelő világitás, levegőtisztaság és -hőfok, munkahely és -helyzet, csend és rend körülöttünk), valamint a belső feltételekre vonatkozóan (zavaró érzelmi mozzanatok, elkalandozások kikapcsolása, az olvasmány iránti érdeklődés, valamint a helyes olvasási szándék felébresztése, az ellenkezés legyőzése). Hasonlóképpen nagyon tanulságos, amit a szókincs fontosságáról és fejlesztésének módszereiről megtudhatunk. Ez utóbbiak kapcsán olyan kérdések merülnek fel, amelyekre a laikus talán nem is gondolna. Az az utmutatás ugyanis, hogy az olvasás gyorsabbá tétele érdekében kerüljük a hangos olvasást, sőt a szavaknak még „gondolatban" való kimondását is mellőzzük, mintha abból a felfogásból eredne, hogy a gondolkozás a szavaktól függetlenül megy végbe. A szókincs jelentőségéről mondottak oszlatják el ezt a félreértést és világitják meg helyesen a gondolkodás és a beszéd viszonyát.

Ezek a most tárgyalt fejezetek adják a könyv gerincét, ezekben bontakozik ki a gyorsolvasás elmélete. Alátámasztják az itt kifejtett pszichológiai ismereteket a tartalmuk szerint is kitünően megválasztott olvasási gyakorlatok (például a Harsányi István és Weinstein Pál szines tanulmányaiból vett részletek).

Nem volna teljes a könyvről adott képünk, ha nem emlitenők meg külön az olvasmány sajátosságairól szóló fejezetet, amely egy sereg praktikus ismeretet közöl a különböző olvasmányfajtákról, azok szerkezetéről, részeiről, olvashatóságáról. Emlitésre méltók külső kiállitásának erényei is: elsőrendü papir, izléses külalak, kedves, humoros illusztrációk, kitünő betüméret (főként az olvasmányoknál).

TAKÁCS Menyhért